

Medi, MADI și Darie

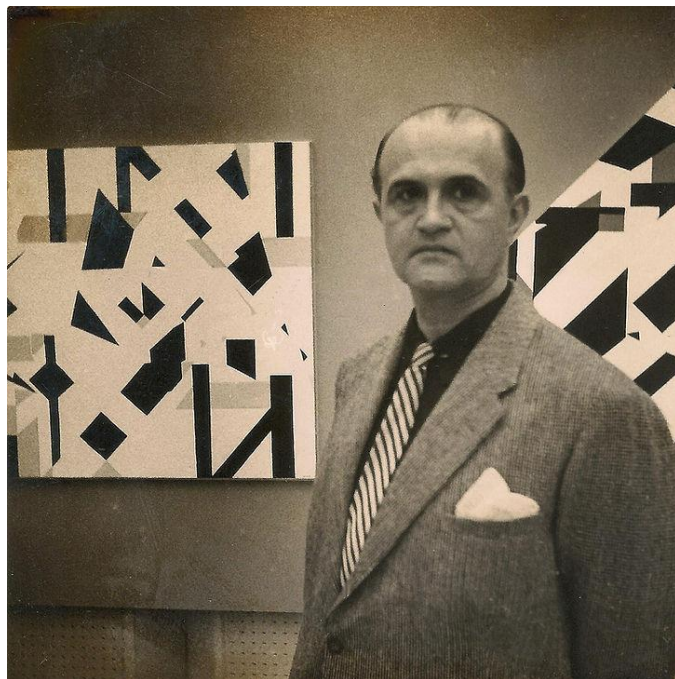
Adrian Grauenfels

Sandu Darie (cunoscut și sub numele de Sandú Darié Laver) s-a născut în 1908 în România și este cunoscut pentru neo-constructivismul și arta cinetică.

Sandu Darie a crescut în Franța și a fost format inițial ca avocat, iar în 1941 s-a mutat la Havana, luând naționalitatea cubaneză. Pictor abstract din 1946, a făcut parte din mișcarea neo-constructivistă sud-americană. În compozițiile sale predomina triunghiul în combinație cu liniile verticale și orizontale. De asemenea, a folosit panouri mobile interschimbabile. A avut contacte cu avangarda românească (în special cu poetul **Stephan Roll și cu soția sa, pictorița Medi W. Dinu**) și, în cele din urmă, s-a apucat de pictură. După perioada petrecută la Paris, în 1941 s-a stabilit la Havana, unde avea să și moară. În 1946, se alătură grupului latino-american de artă abstractă geometrică Madí. Mai târziu, a fost membru al grupului Diez Pintores Concretos.

Lucrările sale evocă principiile de bază ale artei concrete, o combinație de planuri, culori primare și forme fuzionate cu rigoarea geometrică stimulată de neoplasticismul lui Piet Mondrian. Lucrările sale cele mai inovatoare includ pânze de formă neregulată și structuri cu părți mobile, conotând principiile mișcării latino-americane **MADÍ**, care dorea să se rupă de pictura tradițională și să se concentreze pe realitatea concretă și fizică a artei. Darie a fost preocupat în mod constant de spațiu, lumină și culoare, precum și de participarea spectatorului la mișcarea, perspectiva și mișcarea operelor sale.

Muzeul Național Havana

Născut în România în 1908, din părinți evrei, Darie s-a format inițial ca avocat la București. Pe fondul instabilității politice crescânde și a influenței staliniste, Darie a emigrat la Paris în anii 1930 și a devenit parte a primului val de membri literari și artistici ai diasporei avangardiste românești. Acolo, a socializat alături de cercul de scriitori și artiști români (Brâncuși, Tzara, Brauner și Luca, printre alții), până în 1941, când emigrează în America, alegând Cuba ca destinație finală. Odată ajuns în Cuba, s-a impus ca artist cu un puternic accent pe abstracția geometrică. După prima sa expoziție personală la New York, la galeria Carlebach, recenzată în NYT de Stuart Preston, a inițiat o corespondență cu mișcarea argentiniană de artă concretă, făcând schimb de idei și participând la manifestul lor concret din 1951. În același an, a participat la o expoziție de grup la galeria Rose Fried, alături de Mondrian, Delauney, Vantongerloo și Albers. A reprezentat Cuba la cea de-a II-a ediție a Bienalei de la São Paulo din 1953 și a făcut parte din manifestul cubanez Concrete în cadrul expoziției grupului celor 10 din Havana din 1958. Denumit "profetul Concretismului" de către colegii săi pictori, Darie a condus mișcarea cubaneză de artă concretă dincolo de sfera locală, pentru a atrage o atenție internațională mai largă. Sandu Darie a murit la 2 septembrie 1991 în Havana, Cuba.

Cercetări

O scrisoare de la Pista Benedict

Sa-ți spun drept, nu pot sa-ți indic o carte sau o sursa cu titlul **Sandu Darie**, pentru ca nu există așa ceva. Despre el nu s-a scris direct. În cercurile artistice de avangardă, era cunoscut ca The Cuban Jewish Artist. Nenorocul lui a fost ca, după 1959 (deci după revoluția cubană) toata activitatea artistică cubaneza a fost trecuta sub tăcere. Cei care mai știau ceva despre unii artiști cubanezi, erau numai critici din blocul socialist care nu scriau mult și, oricum, nu aveau acces sau credibilitate pe arena artistică vestică. Mai mult, Sandu Darie, nu a fost printre artiștii favorizați și încurajați de guvernul Fidel Castro cu toate că nu au putut să nu-i expună opera în muzeul national. Asta este de fapt semnătura importanței lui artistice. Este de înțeles de ce numele lui apare numai "incidental" în legătură cu curentul MADI. (Se crede ca numele este o prescurtare de la *Materialism Dialectic*). Cu asemenea bagaj ideologic, este firesc că, criticii occidentali nu-i acordă importanța care i se cuvine. Eu am aflat despre el citind despre curentele artistice care au fost contemporane cu Constantin Antonovici și care s-ar fi putut sa-l influențeze. Este foarte posibil ca el sa fi venit în contact cu artiști adepți ai mișcării MADI, care, cu toate ca a fost lansata la Buenos Aires, avea un sediu la Paris în Montparnasse, pe când Antonovici lucra ucenic la Brâncuși. De fapt, unele din lucrările lui, cum ar fi Pythagoras, au ceva din semnătura abstracta a curentului MADI (linii drepte, forme geometrice etc).

DARIE La muzeul național HAVANA

Lucrările acestui artist fac parte din expoziția permanentă a Muzeului Național de Arte Frumoase din Havana. O expoziție omagială interesantă a fost deschisă recent la această instituție, motivată de o cercetare asupra creatorului realizată recent de specialistul muzeului. Expoziția cuprinde aproape 40 de piese, majoritatea aparținând colecției muzeului.

În expoziție se remarcă tablouri, structuri transformabile, ansambluri metalice și câteva machete la scară de proiecte ambientale și arhitecturale spațiale, o importantă linie de lucru dezvoltată de român încă din 1960. Proiecția filmului *Cosmorama*, un experiment audio-vizual realizat împreună cu cineastul Enrique Pineda Barnet în 1966, confirmă statura acestui artist neliniștit care și-a lăsat amprenta adânc în arta cubaneză. Participarea lui Darie la unele expoziții alături de membrii grupului MADI confirmă anvergura internațională a operei sale. Această referință este menționată de cunoscutul critic de artă Frank Popper în cartea sa *"Birth of Kinetic Art": The Image in Visual Arts after 1860 (Imaginea în artele vizuale după 1860)*. Sandu Darie este unul dintre inițiatorii așa-numitei *"arte luminoase a mediului"*, alături de *Yaacov Agam, Nicolas Shöfer și Victor Vasarely*. Expoziția colectivă *Art-Light-Art*, organizată în 1966 de Popper însuși și Jan Leering la muzeul din Eindhoven, în Olanda, este una dintre cele mai remarcabile din CV-ul său. Mai recent, muzeul Reina Sofía din Spania a inclus unele dintre lucrările sale în expoziția *Los cinéticos (Cineticienii)*.

Când a sosit în Cuba, în prima jumătate a secolului XX, Sandu cunoștea deja structuralismul și constructivismul din

cadrul mișcării abstracționiste concrete. El a fost adesea în contact cu exponenți ai acestui curent din America de Sud. O altă referință pentru el a fost neoplasticismul lui Piet Mondrian și viziunea formală a lui Fritz Gladner, deși Sandu preia esența canonului neoplasticist pentru a-și dezvolta arta bazată pe culorile primare.

După perioada abstractă lirică și expoziția personală din 1949, inițiază în 1956 așa-numitele structuri transformabile; experimente neîncetate în domeniul cineticii unde a inclus proiectoare, fotografie, magnetofone și filtre, o linie de lucru legată practic de efectele asupra mediului social.

În 1960 a făcut parte din grupul celor Zece pictori de TOP. Pedro de Oraá, un alt membru al grupului, pictor, poet și critic de artă, s-a exprimat:

"Sandu Darie s-a remarcat prin îndrăzneala sa conceptuală, a fost un creator de avangardă. Ideea de socializare a artei plastice se învârtea în jurul postulatelor lui Vasarely, preocupat de rolul social al artistului și de accesul majorității cetățenilor la artă. Hărnicia lui Darie este un răspuns eficient la materializarea acestei idei și o negare viguroasă a stigmatului asupra artei abstracte de a fi evazionistă și străină de orice funcție socială. Aspectul său geometric este cel mai bine adaptat la mediul urban; amplasarea lucrărilor sale tridimensionale este impregnată de convingerea funcției sale sociale, iar acesta este spiritul său și excepția moștenirii sale."

În structurile sale mobile și transformabile, Darie introduce ideea rolului principal al receptorului în co-realizarea și încheierea lucrării, - numită de teoria artei opera deschisă -. El evită pictura de tradiționala de observație pasivă și îi induce pe spectatori să ia parte la modificarea elementelor compoziționale. Pictura-obiect sau arta obiectuală, are un pronunțat caracter ludic, deschis recreării colective.

În construcțiile lui Sandu Darie nu au existat limite în ceea ce privește împletirea formelor cu mișcarea. El s-a preocupat de spațiu, lumină și culoare, pe care le-a îmbinat cu simț inovator și ample experimente. Piesele sale erau guvernate de o structură obiectivă bazată pe forme pure și cinetism.

Elsa Vega Dopico, curatorul expoziției, îl menționează pe Sandu Darie în catalogul *El infinito no marca el limite* (Infinitul nu marchează limita): "influența sa transcende

momentul istoric în care a trăit, iar numele său este o referință obligatorie în cadrul istoriografiei artei cubaneze. A constrânge o definiție, limitată la incursiunea sa în orice formă de expresie artistică, este o sarcină foarte dificilă, ca să nu spunem imposibilă... Limite sau granițe nu au existat niciodată pentru acest artist, totul era posibil de realizat cu dorință și imaginație".

Darie a fost membru de onoare al Academiei de Arte Frumoase din Haga, Olanda, și a primit distincția culturii naționale a Cubei în 1981.

Editura SAGA & Jurnalul Israelian, sunt dedicate promovării artelor și a culturii în spațiul de limbă română. Publicăm zilnic jurnalistică, recenzii, analize, invitații la evenimente culturale actuale. Reportaje la zi.

Traducem din trei limbi și tipărim cărți în Ro, la Amazon.com și Israel.

Vizitați <https://www.jurnal-israelian.com>

Editura SAGA